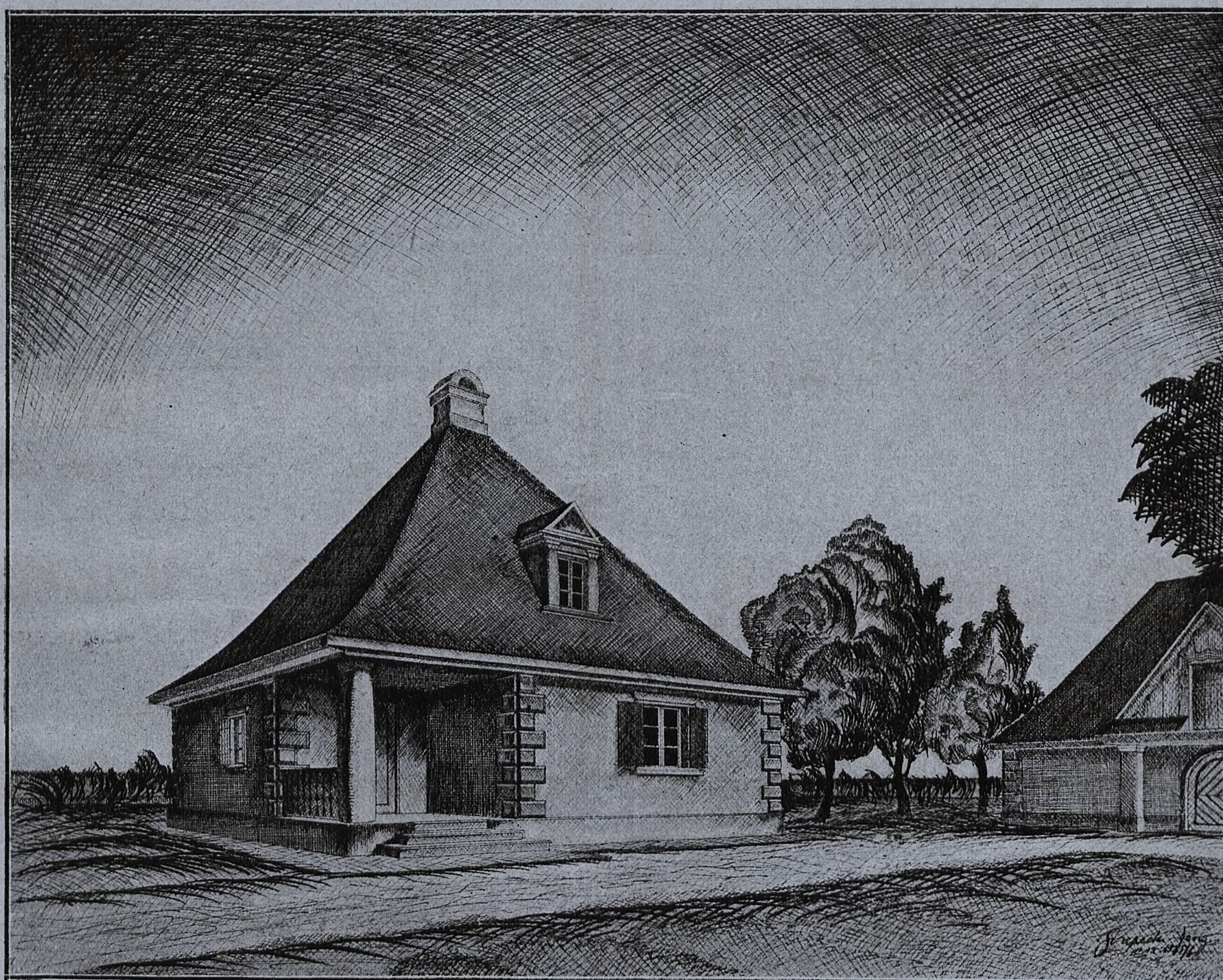
Należytość pocztową opłacono ryczałtem.

BUDOWNICZY

CZASOPISMO POŚWIĘCONE SPRAWOM
PRZEMYSŁU BUDOWLANEGO

ROCZNIK III. 1927 Nr. 9.

BIAŁA, BIELSK, BYDGOSZCZ, CIESZYN, KATOWICE, KRAKÓW,
LWÓW, ŁÓDŹ, POZNAŃ, STAROGARD, WARSZAWA, WILNO.

Zwracamy uwagę naszych Czytelników,

że w dniu 23 sierpnia 1927 włączono biuro Stowarzyszenia Budowniczych i Redakcję czasopisma „Budowniczy“ do sieci telefonicznej pod

Nr. 42-88.

Godziny biurowe: od 10—1-szej i od 5—8-mej, w niedziele i święta od 11—1-szej.

Rocznik III. We Lwowie, 10 września 1927. Nr. 9.

BUDOWNICZY

Czasopismo poświęcone sprawom przemysłu budowlanego.

Cena abonamentu 6 złotych półrocznie.
Redakcja i Administracja: Lwów, ul. Grodzickich l. 1, III piętro — Telefon 42-88.
Konto czek. P. K. O. Warszawa Nr. 152.580.

ORGAN DELEGACJI STAŁEJ
Zrzeszeń Budowniczych i Stowarzyszeń Zawodowych Przemysłowców Budowlanych Rzeczypospolitej Polskiej.

Ceny ogłoszeń:
za jeden centymetr kwadratowy lub jego miejsce na końcu numeru 15 groszy, wewnątrz, w tekście 30 groszy, na pierwszej stronicy 40 groszy jednorazowo.
Przy najmniej 6-razowem ogłoszeniu odpowiedni rabat.

PROTOKÓŁ OBRAD XII. ZJAZDU DELEGACJI STAŁEJ ZRZESZEŃ BUDOWNICZYCH I STOWARZYSZEŃ ZAWODOWYCH PRZEMYSŁOWCÓW BUDOWLANYCH ODBYTEGO W GDYNI, DNIA 19—21 CZERWCA 1927.

Posiedzenie uroczyste z udziałem przedstawicieli władz rządowych, komunalnych i organizacyj społecznych. Godzina 12·15, lokal Domu Kuracyjnego w Gdyni.

Obecnych zgodnie z listą 44 osoby.

Zagaja obrady prezes Delegacji adw. I. Chabielski, witając wszystkich przybyłych na Zjazd i w dłuższem przemówieniu dziękuje organizacji pomorskiej za umożliwienie obrad Delegacji na Polskiem Pomorzu w Gdyni, w mieście którego znaczenie jest niepospolite dla całego kraju, a dowodem czego są godne najwyższego uznania zamierzenia rządu i dającego w chwili obecnej Gdyni specjalne przywileje, jak również dziękuje przedstawicielowi wojewody pomorskiego oraz delegatom zrzeszeń i organizacyj pokrewnych, którzy swą obecnością Zjazd zaszczycili. Następnie przewodniczący zaprasza do honorowego Prezydjum Zjazdu pp. zastępcę Wojewody inż. Nawrowskiego oraz prezesów Eckerta, Pillara i Rozkosznego. Pióro trzyma sekretarz generalny p. S. Pronaszko.

W imieniu Stowarzyszenia Przemysłowców Budowlanych na Pomorzu zabiera głos p. J. Pillar, który w dłuższem przemówieniu charakteryzuje znaczenie i rolę, jaką w życiu gospodarczem Polski odgrywa Pomorze i stwierdza, że cała ta dzielnica w jednym wspólnym wysiłku dąży do podniesienia znaczenia i potęgi kraju, wita pierwszy Zjazd Delegacji na Pomorzu i składa w imieniu reprezentowanej organizacji życzenia owocnych prac.

Następnie przemówienia powitalne wygłosili pp.: Zastępca Wojewody Pomorskiego inż. Nawrowski, podkreślając niezwykłe znaczenie budownictwa dla całego kraju i wskazując na ogrom pracy czekający przemysł budowlany na Pomorzu. Prezesi: E. Ronka, H. Zaremba, L. Eckert, F. Rozkoszny w imieniu zrzeszonych organizacyj z Krakowa, Lwowa, Poznania i Katowic, oraz przedstawiciele Izb Rzemieślniczych w Poznaniu i Grudziądzu.

Przewodniczący odczytał depesze powitalne otrzymane przez Zjazd, treści następującej:

„W zastępstwie nieobecnego Komisarza generalnego Rzeczypospolitej w Gdańsku, przesyłam Zjazdowi na ręce Prezesa serdeczne życzenia, aby owocne obrady przyczyniły się do rozwiązania palącej sprawy budownictwa w Polsce, a uczestnicy Zjazdu wynieśli z nad Polskiego morza najlepsze i najgłębsze wrażenia.

Zalewski, Radca legacyjny".

„Zarząd Związku Własności nieruchomej miejskiej w Polsce, Warszawa, Zgoda 1, w dniu swego Zjazdu zasyła Zjazdowi Przedsiębiorców budowlanych serdeczne pozdrowienia i życzenia jak najintenzywniejszej pracy".

„Przybyć nie mogę, duszą z Wami, śle serdeczne życzenia owocnej pracy *Noworyta*".

Jednocześnie na wniosek przewodniczącego Zjazd wystosował następujące depesze:

Do Pana Premiera i Vice Premiera:

XII. Kolejny Zjazd Delegacji Stałej Zrzeszeń Budowniczych i Stowarzyszeń Zawodowych Przemysłowców Budowlanych w Gdyni, jako organizacji, jednoczącej zrzeszenia przemysłu budowlanego całej Polski, reprezentowanych przez Delegatów Warszawy, Krakowa, Lwowa, Katowic, Poznania, Bydgoszczy, Grudziądza, Wilna i Brześcia i obradujący nad sprawami budownictwa polskiego wita z całem uznaniem szczytną inicjatywę rządu w kierunku popierania ruchu budowlanego przez wydanie szeregu ustaw i staranie o uruchomienie kredytów budowlanych oraz zwraca się z prośbą o poparcie dążeń naszego przemysłu do odbudowy kraju.

Do Pana Ministra Przemysłu i Handlu:

XII. Zjazd Delegacji Stałej Zrzeszeń Budowniczych i Stowarzyszeń Przemysłowców Budowlanych jako organizacji jednoczącej zrzeszenia przemysłu budowlanego całej Polski, reprezentowanych przez Delegatów Warszawy, Krakowa, Lwowa, Katowic, Poznania, Bydgoszczy, Grudziądza, Wilna i Brześcia i obradujący nad sprawami reprezentowanego przemysłu, spieszy przesłać Panu Ministrowi wyrazy podziękowania i uznania za szczytną inicjatywę oraz wprowadzenia w życie ustawy, zdążającej do poparcia polskiego przemysłu budowlcnego w jego dążeniu do rozbudowy portu i miasta Gdyni oraz zwraca się z prośbą o stałą opiekę i poparcie naszego przemysłu, stanowiącego jedno z najpoważniejszych ogniw w życiu każdego organizmu gospodarczego.

Do Ministra Strasburgera:

Zjazd Delegacji Stałej Zrzeszeń Budowniczych i Stowarzyszeń Zawodowych Przemysłowców Budowlanych w Gdyni spieszy złożyć p. Ministrowi podziękowanie za nadesłane życzenia.

Do Zarządu Związku Zrzeszeń Własności nieruchomej:

Zjazd Delegacji Stałej Zrzeszeń Budowniczych i Stowarzyszeń Zawodowych Przemysłowców Budowlanych spieszy przesłać Szanownemu Zarządowi uprzejme podziękowanie za nadesłane życzenia.

Depesze podpisało Prezydjum Delegacji.

W dalszym ciągu mec. Chabielski wygłosił wyczerpujący referat o organizacji przemysłu budowlanego i ogólnym stanie budownictwa. Po skreśleniu prac wiążących się z powołaniem do życia, organizacją i działalnością Delegacji Stałej referent podkreślił konieczność i znaczenie należytej organizacji życia gospodarczego po przez stworzenie związków przemysłowych powołanych do reprezentowania i obrony interesów. W Polsce ruch organizacyjny stale i stopniowo się rozwija i w szerokich sferach społecznych już dziś coraz powszechniejszem staje się przekonanie, że należyta organizacja społeczeństwa jest nieodzownym warunkiem potęgi państwa i dobrobytu ekonomicznego.

Jedną z podstawowych dziedzin działalności Delegacji Stałej była i jest nadal sprawa ożywienia ruchu budowlanego. Referent stwierdza, że hasła, z któremi przed trzema laty przemysł budowlany wystąpił, znajdują obecnie już pełne zrozumienie zarówno w społeczeństwie, jak w rządowych sferach kierowniczych. Po scharakteryzowaniu działalności w sprawie uruchomienia budownictwa mec. Chabielski stwierdził, że rok bieżący daje pewne podstawy do przypuszczeń, że budownictwo polskie, które w ostatnich latach zamierało, znów ożyje, zasilone środkami Banku Gospodarstwa i Skarbu Państwa, a tem samem poprze wydatnie rozwój gospodarczy kraju.

Kończąc referat, mec. Chabielski jeszcze raz podkreślił znaczenie należytej organizacji, zwracając się specjalnie do przedstawicieli Pomorza, na którem zrzeszenia przemysłu budowlanego są najmłodsze i stosunkowo najsłabsze.

Przemówienie powyższe przyjęto gorącemi oklaskami.

Następnie wygłosił referat w przedmiocie polityki robotniczej i ustawodawstwa społecznego p. S. Pronaszko, wskazując, że dobra organizacja przemysłu konieczną jest w pierwszym rzędzie ze względu na prowadzenie jednolitej polityki robotniczej w całem państwie. Stawiając na pierwszem miejscu jednolitość polityki robotniczej kierowanej przez organizację centralną. Delegacja Stała bynajmniej nie wyłącza samodzielności i pewnej autonomji organizacyj lokalnych, pragnie jednak nadać tej ich polityce jednolity i skoordynowany charakter. Dowodem konieczności takiej polityki są ostatnie podwyżki, udzielone przez niektóre organizacje lokalne bez porozumienia z Delegacją, na skutek których została zwichnięta równowaga zarobków w całem państwie i które sprowokowały innych robotników do stawiania żądań zwyżek tam, gdzieby one przy jednolitym sposobie załatwiania spraw płac, nie miały miejsca. Prócz tego rozbieżności w płacach, które istnieją, powodują wędrówkę robotników budowlanych, których jest stosunkowo mało. Wzorem organizacji mogą być związki robotnicze, które stosują jednolitą taktykę postępowania.

Jedną z bolączek przemysłu budowlanego jest wprowadzony przez ustawodawstwo polskie 8 godzinny dzień pracy. Jeśli od szeregu lat zorganizowany przemysł budowlany występuje przeciw temu przeoczeniu prawodawcy, to nie ze względu na chęć zwalczania samej zasady 8-iu godz. pracy, ale o jej logiczne zastosowanie w przemyśle tak typowo sezonowym jak budownictwo. Wytworzył się taki stan rzeczy, że robotnik budowlany pracuje zaledwie 1640 godzin rocznie, gdy robotnik fabryczny 2280 godz. Stąd płynie znaczne podrożenie budowy i nieprodukcyjna strata czasu, oraz dążenie robotnika do uzyskania wyższych zarobków, aby w ciągu minimalnego czasu pracy zarobić na cały rok.

Delegacja Stała zabiega o rewizję ustawy o czasie pracy; jest to naczelnym naszym postulatem przy wszelkich wystąpieniach do czynników rządowych. Dopiero jednak obecny rząd wykazuje pewne zainteresowanie tą sprawą i jej zrozumienie, wyrazem czego jest powierzenie komisji ankietowej zbadania tego zagadnienia. Również Min. Pracy Jurkiewicz uznał słuszność naszych postulatów.

Drugą nie mniej poważną bolączką przemysłu są t. zw. świadczenia socjalne, obciążające w niebywałym stopniu produkcję. Ze świadczeń tych nie jest zadowolony ani robotnik ani pracodawca, gdyż kosztują one drogo i nie dają tego ubezpieczonym, co dać powinny. W niedługim czasie ma wejść w życie ustawa, scalająca dotychczasowe ubezpieczenia chorobowe, od wypadków i emerytalne w jedną całość. Projekt tej ustawy jest obecnym znany, to też referent ogranicza się jedynie do przedstawienia opinji, uzgodnionej z Centralnym Związkiem Polskiego Przemysłu, Górnictwa, Handlu i Finansów w stosunku do tego projektu. Trudno przesądzać w jakim stopniu opinja ta, zajmująca naogół stanowisko krytyczne do projektu, wpłynie na jego modyfikację. Należy się jednak liczyć z możliwością wprowadzenia w życie nowej ustawy w niedalekiej przyszłości.

Referat p. S. Pronaszko przyjęto oklaskami.

W dalszym ciągu zabrał głos p. W. Polkowski, przedstawiając sprawę umów na roboty budowlane. W dziedzinie tej wytworzył się nieopisany chaos. Istnieje mnóstwo typów umów, a każdy z nich nakłada na przedsiębiorcę coraz większe obowiązki, nie dając mu wzamian żadnych praw. Przy obecnej konkurencji każda umowa jest podpisywana przez przedsiębiorcę i dopiero w trakcie budowy ujawnia się niemożność jej wykonania, pociągająca za sobą straty dla przemysłu. Typowem wzorem

umowy narzucanej obecnie przemysłowi są warunki ogólne i techniczne, opracowane przez M. S. Wojsk. P. Polkowski przytacza wyjątki z tej umowy świadczące o tem, że jest ona jednostronną i niemożliwą do wykonania. Ci, którzy umowę taką podpiszą nie zdają sobie sprawy z konsekwencyj z tego wypływających.

W związku z tem powstaje konieczność opracowania typowej umowy na roboty budowlane. Prace w tym kierunku rozpoczęte przez Stowarzyszenie Warszawskie zbliżają się do końca i staraniem naszym będzie, po ich ostatecznem zredagowaniu, uzyskać aprobatę miarodajnych czynników rządowych i komunalnych.

Przemówienie przyjęto oklaskami.

Przewodniczący dziękuje w imieniu Prezydjum Zjazdu wszystkim obecnym za zaszczycenie obrad swą obecnością i zamyka posiedzenie o godz. 14·15.

POTRZEBA NORMALIZACJI WYROBÓW PRZEMYSŁOWYCH W POLSCE.

Korzyści normalizacji.

Prawidłowa organizacja produkcji opiera się współcześnie na normalizacji wyrobów przemysłowych. Podejmowanie produkcji, opartej na indywidualnie obranych lub bezkrytycznie przyjętych, a tradycyjnie przekazywanych typach i rodzajach wyrobów, skazane jest na niepowodzenie nawet w razie prawidłowego zorganizowania produkcji.

Jakkolwiek pewna ilość przemysłowców w Polsce odczuwa już od dawna potrzebę normalizacji, pragnąc wejść na drogę uporządkowanej i ujednostajnionej produkcji, a do tych należy np. przemysł cementowy, ceramiczny, żelazny w dziedzinie fabrykacji rur, łączników, śrób, haceli, części transmisyjnych i t. d., to jednak korzyści, wynikające z normalizacji i potrzeba ponoszenia kosztów na prace normalizacyjne nie są w Polsce tak powszechnie zrozumiałe, jak to ma miejsce w uprzemysłowionych państwach zachodu.

Brak tego zrozumienia jest powodem powolności prac na tem polu w Polsce.

Normalizacja przynosi tak dodatnie rezultaty i tak dziś jest powszechnie na zachodzie zrozumiała, że państwa kulturalne a zwłaszcza uprzemysłowione, oddawna prowadzą na szeroką skalę prace normalizacyjne. Obecnie prace te prowadzone są w następujących państwach: Australji, Austrji, Belgji, Czechosłowacji, Danji, Finlandji, Francji, Holandji, Japonji, Niemczech, Norwegji, Polsce, Rosji, Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej, Szwajcarji, Szwecji, Wielkiej Brytanji, Węgrzech i Włoszech.

Współczesna normalizacja dotyczy nietylko ustalenia cech wyrobów, ale i surowców, nietylko cech zewnętrznych ale i wartości i układu wewnętrznego, nietylko formy ale i kategorji form, nietylko wymiarów ale i stopnia ich dokładności, nietylko ostatecznego ich wyrobu ale i metod jego produkcji, metod badania i sprawdzania gotowego produktu, a nawet dotyczy narzędzi, służących do produkcji.

Zakres normalizacji jest bardzo szeroki, a korzyści osiągane są doniosłe. Normalizacja zmniejsza liczbę kategorji wyrobów, umożliwia fabrykację seryjną i masową — obniża tem koszta fabrykacji. Przynosi też korzyść konsumentom, dając im wyroby jednostajne do nabycia od jakiegokolwiek dostawcy i po cenie zniżonej.

Normalizacja więc sprzyja uporządkowaniu wymiany, obniża ceny, zmniejsza kapitał unieruchomiony i usuwa często marnotrawstwo w przemyśle.

Normalizacja zagranicą.

Prace normalizacyjne prowadzone są przez instytucje powstałe z inicjatywy bądź sfer przemysłowych, bądź technicznych. Utrzymywane też są kosztem tych instytucyj, korzystając jedynie niekiedy z subwencji państwowej.

Jedynie Japonja, Polska i Sowiety posiadają Komitety Normalizacyjne założone przez rząd. Wszystkie inne państwa w liczbie 17 posiadają Komitety powstałe z inicjatywy społecznej i stanowiące oddzielne osoby prawne, społeczne lub stowarzyszenia a mianowicie:

w Angji — „British Engineering Standards Association“, w Australji — „Australian Commonwealth Engineering Standards Association“, w Austrji — „Oesterreichischer Normenausschuss für Industrie und Gewerbe“, w Belgji — „Association Belge de Standardisation“, w Czechosłowacji — „Ceskoslovenska Normalisacni Spolecnost“, w Danji — „Den Danske Standardiseringskommission“, w Finlandji — „Suomen Standardisoimislautakunta“, w Holandji — „Centraal Normalisatie Bureau“, w Kanadzie — „Canadian Engineering Standards Association“, w Niemczech — „Normenausschuss der Deutschen Industrie“, w Norwegji — „Norges Industrieforbunds Standardiseringskontor“, w Szwajcarji — „Normalienbureau des Vereins Schweizerischer Maschinenindustrieller“, w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej — „American Engineering Standards Committee“, w Szwecji — „Svenska Industriens Standardiseringskommission“, na Węgrzech — „Magyar Ipari Szabranyosito“, we Włoszech — „Comitato Generale per l'Unificazione nel l'Industria Meccanica“.

Wszystkie te instytucje są utrzymywane w 75 do 90% przez przemysł.

Należy tutaj nadmienić, iż dotychczas we Francji istniała Stała Komisja Normalizacyjna „Commission Perma-

nente de Standardisation“, która pokrywała swe wydatki z budżetu państwowego. Stan taki uznany tam został za niewłaściwy i obecnie została zorganizowana Komisja Normalizacyjna przez większe syndykaty przemysłowe.

Budżety roczne Komitetów Normalizacyjnych zagranicznych wynoszą poważne sumy tak np. w Anglji około miljona złotych rocznie.

W roku ubiegłym na Międzynarodowym Kongresie Normalizacyjnym w Nowym Jorku zostało zapoczątkowane utworzenie międzynarodowej instytucji koordynującej i ułatwiającej prace krajowych Komitetów Normalizacyjnych.

Inicjatywa ta została popartą przez wszystkie istniejące obecnie Komitety i Międzynarodowy Związek Normalizacyjny (International Standards Association) został powołany do życia.

Największą instytucją normalizacyjną jest American Engineering Standards Committee. Powstała ona w 1919 roku; członkami założycielami byli: Amerykańskie Stowarzyszenie Inżynierów Budowlanych, Amerykański Instytut Inżynierów Hutników, Amerykańskie Stowarzyszenie Inżynierów Mechaników, Amerykański Instytut Inżynierów Elektryków, wreszcie jedna z najpoważniejszych placówek amerykańskich naukowo badawczych, Stowarzyszenie Badania Materjałów (American Society for Testing Materials).

Komitet główny American Engineering Standards Committee składa się z przedstawicieli powyżej wymienionych instytucyj, delegatów rządu (Rolnictwa, Handlu, Spraw Wewnętrznych, Wojny i Marynarki), przedstawicieli Związku Przedsiębiorstw Elektrotechnicznych, Towarzystw Ubezpieczeń od ognia, Narodowej Rady do Spraw Bezpieczeństwa Pracy (National Safety Council), Związku Siły i Światła Elektrycznego, Gazowników, Kolei Elektrycznych (American Electric Railway Association).

Normy i przepisy z każdej poszczególnej dziedziny są opracowane przez specjalnie powoływane Komitety Techniczne, w skład których wchodzą delegaci zainteresowanych związków, a które pracują pod odpowiedzialnością i przewodnictwem Związku najbardziej zainteresowanego w normalizacji w danej dziedzinie.

Działalność American Engineering Standards Committee finansowana jest całkowicie przez Związki i Organizacje zrzeszone.

Jako drugą z kolei, pod względem ożywionej działalności i ilości dokonanej już pracy, instytucję normalizacyjną wymienić należy organizację wyłonioną przez przemysł niemiecki pod nazwą „Normenausschuss der Deutschen Industrie“ istniejącą już od 1917 roku. Założycielem instytucji tej był Związek Niemieckich Inżynierów (Verein Deutscher Ingenieure).

Prezydjum Normenausschuss der Deutschen Industrie składa się z 12 członków, wybieranych przez Komitet Główny; Komitet Główny składa się z przedstawicieli rządu oraz delegatów związków przemysłowych, finansujących pracę Normenausschuss der Deutschen Industrie. Ster prac znajduje się w rękach Rady Technicznej, składającej się z rzeczoznawców powołanych przez Prezydjum oraz z przewodniczących Komitetów Technicznych i Komitetów Fachowych. Komitety Techniczne opracowują normy ogólne, Komitety Fachowe normy specjalne.

Działalność Normenausschuss der Deutschen Industrie finansowana jest przez związki przemysłowe, firmy prywatne i rząd.

Normy niemieckie wydawane są w postaci tablic których do chwili obecnej ukazało się około 1900.

Wybitną i energiczną działalność rozwija również angielskie stowarzyszenie normalizacyjne (British Engineering Standards Association) będące faktycznie najstarszą placówką normalizacyjną na świecie, rozpoczęło bowiem swą działalność już w roku 1901 pod nazwą Engineering Standards Committee jako emanacja pięciu związków angielskich: Związku Inżynierów Budowlanych, Związku Inżynierów Mechaników, Związku Inżynierów Budowy Okrętów, Instytutu Żelaza i Stali i Związku Inżynierów Elektryków.

W roku 1918 Stowarzyszenie zaczęło pracować pod obecną nazwą na podstawie nowego statutu, zawierającego w § 1 charakterystyczny ustęp, gdzie przy omawianiu celu Stowarzyszenia zaznaczono, iż przyświecać mu będzie idea usprawnienia produkcji angielskiej tak, by przemysł angielski był zgolny do konkurencji na rynkach światowych.

British Engineering Standards Association posiada w chwili obecnej przeszło 420 komisyj, podkomisyj i sekcyj, w których pracy bierze udział przeszło 2000 osób ze świata przemysłowego i technicznego. Opracowano i wydano dotychczas kilkaset broszur normalizacyjnych z zakresu budowy maszyn, elektrotechniki, lotnictwa, hutnictwa, samochodów.

Inne kraje pozostają znacznie w tyle za Stanami Zjednoczonemi Ameryki Północnej, Niemcami i Anglją.

Szwajcarski Komitet Normalizacyjny ma swą siedzibę w Badenie i oprócz swych spraw normalizacyjnych pełni jeszcze funkcję biura centralnego dla porozumienia międzynarodowego Komitetów normalizacyjnych, mianowicie pośredniczy w wymianie informacyj, zwołuje narady w sprawach ogólnych i technicznych, dotyczących ujednostajnienia niektórych norm (np. śrub i gwintów) na terenie międzynarodowym.

Biuro szwajcarskie wydało dotychczas około 400 tablic, normujących niemal wyłącznie wymiary części maszyn oraz pasowania i toleracje. Budżet roczny Biura szwajcarskiego pokrywają proporcjonalnie do liczby robotników miejscowe fabryki budowy maszyn.

Biuro szwedzkie wydało około 350 tablic również prawie wyłącznie zawierających normy części maszyn oraz pasowań i tolerancyj. Budżet roczny pokrywają fabryki, które wpłacają ryczałt 150 koron szwedzkich plus 1 koronę szwedzką od każdego robotnika.

Interesującemi też dla nas są postępy prac niedawno powstałego stowarzyszenia normalizacyjnego Czechosłowacji.

Stowarzyszenie to zostało utworzone w 1922 r., a więc na rok przed powołaniem do życia Komitetu Polskiego.

Pierwsze plenarne posiedzenie odbyło się w roku 1923.

Normy czeskie w znacznej mierze oparte są na normach wypracowanych przez większe zakłady przemysłowe, gdzie specjalnie wyszkolony personal dysponując należytemi laboratorjami i pracowniami, zajmuje się sprawą normalizacji.

Komitet czeski posiada personal administracyjny oraz techniczny w liczbie 6 inżynierów, poświęcających całkowicie swój czas i wiedzę na prace normalizacyjne pod kierunkiem dyrektora, biorącego z urzędu udział we wszystkich posiedzeniach komisyj fachowych Komitetu i faktycznie trzymającego w ręku cały ster prac normalizacyjnych w Czechosłowacji. Ta organizacja wyróżnia się sprawnością godną naśladownictwa.

Wszystkie koszty prac normalizacyjnych pokrywają przemysłowcy, którzy obciążyli się opłatą proporcjonalną do ilości robotników.

Na odmiennych zasadach oparta jest struktura Belgijskiego Stowarzyszenia Normalizacyjnego. Mianowicie komisje fachowe nie są stworzone na stałe lecz są powoływane do opracowania pewnej kompletnej normy, poczem są rozwiązywane. Najczęściej zaś funkcje takiej komisji fachowej pełni związek fachowy techniczny lub przemysłowy, reprezentujący odpowiednią gałęź produkcji i najbardziej kompetentny w danej dziedzinie. Wszelkie studja i prace laboratoryjne są powierzane wtedy danemu Związkowi, który ma do rozporządzenia warsztaty i pracownie warsztatów zgrupowanych w związku.

Do Belgijskiego Stowarzyszenia Normalizacyjnego należy 11 zrzeszeń technicznych oraz 21 ugrupowań przemysłowych reprezentujących przeszło 1300 firm.

Normalizacja w Polsce.

W tym ogólnym postępie Polska czyni pierwsze kroki dopiero.

Dopóki nie stanowiła samodzielnego państwa i całokształtu produkcji narodowej — uczestniczyć mogła jedynie w pracach zaborców.

Po odrodzeniu Państwa Polskiego, Ministerstwo Przemysłu i Handlu, odczuwając potrzebę podjęcia prac normalizacyjnych i widząc brak solidarnej w tej sprawie akcji przemysłowców polskich, choć potrzeba rozpoczęcia prac normalizacyjnych wypowiedziana była przez techników, podjęło doniosłą inicjatywę rozpoczęcia tych prac.

Polski Komitet Normalizacyjny powołany został do życia z inicjatywy inż. Juljana Dąbrowskiego, Dyrektora Departamentu Przemysłowego, przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu, jako zawodowy organ doradczy w sprawach technicznych dla wszystkich Ministerstw — pod nazwą „Komitetu Technicznego dla normalizacji wytworów przemysłowych oraz ich dostawy przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu“.

W dniu 2 lipca 1923 roku zostało ogłoszone rozporządzenie Rady Ministrów o utworzeniu tego Komitetu Technicznego, mającego na celu:

1. rozpatrywanie wniosków Ministerstw, organizacyj społecznych i instytucyj naukowych w sprawach ogólnych warunków technicznych i przepisów odbiorczych, mających obowiązywać przy dostawie przedmiotów, zamawianych przez instytucje rządowe;

2. rozpatrywanie wniosków Ministerstw, organizacyj gospodarczych, społecznych, instytucyj naukowych w sprawie ustalenia warunków, jakim odpowiadać powinny materjały używane do wyrobu rozmaitych przedmiotów, zamawianych przez instytucje rządowe a także mających zastosowanie w przemyśle;

i 3. koordynowanie już zapoczątkowanej przez szereg fabryk i organizacyj działalności w kierunku normalizacji wytworów przemysłowych.

Prace swe Komitet Techniczny rozpoczął 14 czerwca 1924 roku.

Skład Komitetu ustalono w ten sposób, że wchodzą do niego w charakterze stałych członków przedstawiciele rządu, przemysłu i nauki mianowicie: delegaci Ministerstw: Przemysłu i Handlu, Komunikacji, Robót Publicznych, Spraw Wojskowych, Rolnictwa i Dóbr Państwowych oraz Głównego Urzędu Miar, Ministerstwa Poczt i Telegrafów, delegaci związków reprezentujących przemysł maszynowy, budowlany, włókienniczy, hutnictwo, przemysł chemiczny, wielki przemysł Górnego Śląska, delegaci Centralnego Związku Polskiego Przemysłu, Górnictwa, Handlu i Finansów, a jako przedstawiciele nauki i techniki delegaci Akademji Nauk Technicznych, Politechniki Warszawskiej, Lwowskiej, Akademji Górniczej w Krakowie oraz delegaci Koła Mechaników przy Stowarzyszeniu Techników i Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich. Nazwę Komitetu zmieniono w roku 1925 na krótszą i ściśle odzwierciadlającą jego zadania „Polski Komitet Normalizacyjny“.

Prezesem Komitetu został mianowany przez p. Ministra Przemysłu i Handlu, inż. Piotr Drzewiecki.

Prezes oraz wszyscy członkowie Komitetu pełnią swoje funkcje honorowo.

Komitet posiada sekretarjat w postaci biura przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu, składający się z kierownika prac Komitetu prof. Politechniki Warszawskiej inż. Antoniego Rogińskiego oraz sekretarza i jednej urzędniczki kancelaryjnej. Prace techniczne są wykonywane przez 1 inżyniera i 1 kreślarza, pracujących za wynagrodzeniem ryczałtowem.

Środki materjalne Komitetu płyną z 2 źródeł: z funduszów rządowych, przewidzianych w budżecie Ministerstwa Przemysłu i Handlu, oraz z funduszów prywatnych, wpływających bądź w postaci składek miesięcznych zadeklarowanych przez większe związki i zrzeszenia zawodowe i przemysłowe, bądź jako dotacje jednorazowe dużych firm przemysłowych, wpłacane na przeprowadzenie normalizacji w gałęzi przemysłu, specjalnie interesującej te firmy, bądź wreszcie w postaci sum, stanowiących dobrowolne obciążenie się dostawców rządowych na rzecz Komitetu w wysokości 1 pro mille od dostaw.

Subsydja rządowe są nikłe, a subsydja prywatne, aczkolwiek ciągle wzrastają to jednak nie zaspakajają istotnych potrzeb Komitetu. Należy przypuszczać, że będą znacznie większe, gdy ogół dokładniej zapozna się z działalnością dotychczasową jak i zamierzoną na przyszłość.

Dotychczasowa działalność Polskiego Komitetu Normalizacyjnego w krótkim zarysie da się przedstawić jak następuje:

Komitet dzieli się na szereg komisyj, każda dla poszczególnego działu, pod przewodnictwem członka Komitetu. Przewodniczący jest odpowiedzialny przed Komitetem za działalność swej Komisji i składa Komitetowi sprawozdanie. Zasadą jest, iż w skład Komisji winni wchodzić producenci, konsumenci i reprezentanci nauki i techniki.

Dla przygotowania wniosków do uchwał Komitetu i dla decydowania we wszystkich sprawach związanych z prowadzeniem prac Komitetu utworzona jest Komisja Ogólna pod przewodnictwem Prezesa Komitetu z udziałem przewodniczących komisyj poszczególnych.

Dotychczas stworzono około siedemdziesięciu komisyj, podkomisyj i sekcyj fachowych, w pracy których bierze udział w charakterze doradców fachowych, rzeczoznawców oraz przedstawicieli zainteresowanych czynników przemysłowych — około 460 osób, reprezentujących przeszło 90 związków, firm, szkół, instytucyj i urzędów.

Komisje są następujące:

Komisja ogólna i jej podkomisje: słownictwa i symboli, norm wytrzymałościowych, kreślenia technicznego, normalizacji gatunków papieru.

Komisja hutnicza normalizacji żelaza i stali i jej podkomisja wyrobów szamotowych i materjałów ogniotrwałych.

Komisja hutnicza normalizacji metali z wyłączeniem żelaza i stali.

Komisja rur i jej podkomisje: rur kanalizacyjnych, rur wiertniczych, rur gazowych, rur żeliwnych wodociągowych uzbrojenia gazowego i wodociągowego.

Komisja rurociągowa.

Komisja materjałów i wyrobów budowlanych i jej podkomisje cementu, cegły, drzewa, drewnianych części budowli, piasku normalnego.

Komisja części maszyn i jej podkomisje ogólnych normalnych części maszyn, śrub i gwintów, nitów i nitowań, pędni.

Komisja mostów i konstrukcyj żelaznych.

Komisja układów pasowań i tolerancyj i jej podkomisje: pasowań wałków i otworów, pasowań gwintów, łożysk kulkowych.

Komisja samochodowa i jej podkomisje: silnika samochodowego, podwozia, karoserji i akcesoryj.

Komisja maszyn i jej podkomisje: silników parowych, silników spalinowych, silników wodnych, obrabiarek do metali i narzędzi, obrabiarek do drzewa, pomp i dmuchaw, maszyn rolniczych, podnośników, smarów i oliwienia, ta ostatnia z sekcjami: surowców roślinnych i zwierzęcych, olejów mineralnych, grafitu i produktów ekstrakcji węgla, smarów dla celów specjalnych, tłuszczów zabezpieczających.

Komisja kotłów i zbiorników gazów, znajdujących się pod ciśnieniem.

Komisja technologji chemicznej i jej podkomisje: środków skażających, norm chemicznych cementu port-

landzkiego, oleju lnianego i pokostu, technicznych wyrobów gumowych, metod analizy węgla kamiennego.

Komisja lotnicza i jej podkomisje: silnika lotniczego, płatowców, balonów i sterowców, surowców i półfabrykatów.

Komisja włókiennicza i jej podkomisje: wyrobów wełnianych, przędzy i wełny czesankowej, wyrobów z bawełny, wyrobów dzianych, wyrobów jutowych.

Komisja skór.

Komisja normalizacji sit.

Komisja meljoracyjna.

W wyniku półtorarocznej pracy, Komitet ogłosił i wydał 57 tablic normalizacyjnych, następnie Komitet ogłosił w „Przeglądzie Technicznym“, szereg projektów norm.

Poza temi wyliczonemi pracami około 100 prac znajduje się w toku.

Praca w Polskim Komitecie Normalizacyjnym odbywa się według zasad przyjętych w innych Komitetach Normalizacyjnych. Mianowicie, gdy inicjatywa i wniosek w sprawie normalizacji wychodzi ze sfer przemysłowych lub innych czynników zainteresowanych, wniosek taki zostaje skierowany do Biura Komitetu, które przedkłada go Komisji Ogólnej. O ile Komisja Ogólna uznaje sprawę za aktualną skierowuje ją do odpowiedniej Komisji fachowej. Komisja, względnie specjalna podkomisja, opracowuje pierwszy projekt normy. Projekt ten zostaje przedłożony Komisji Ogólnej, poczem, w razie zaakceptowania go przez tę ostatnią, zostaje wydrukowany w organie Komitetu: „Przeglądzie Technicznym“, w dziale specjalnym zatytułowanym „Wiadomości Polskiego Komitetu Normalizacyjnego“ z podaniem trzymiesięcznego terminu do zgłaszania uwag, opinij i sprzeciwów.

Sprzeciwy i opinje nadsyłane do Biura Komitetu są publikowane również w „Wiadomościach Polskiego Komitetu Normalizacyjnego“. Po upływie 3 miesięcy, w którym to czasie rozsyła się też do zagranicznych Komitetów tłomaczenia francuskie projektów norm, napływają opinje i uwagi. Odpowiednia Komisja fachowa zbiera się ponownie przy udziale wezwanych oponentów w celu przedyskutowania zgłoszonych sprzeciwów i opinij, poczem opracowuje projekt ostateczny, który zostaje przedłożony Komisji Ogólnej, po uprzednim uzgodnieniu go raz jeszcze z opinją sfer zainteresowanych na specjalnie w tym celu zwołanych konferencjach. Po zaakceptowaniu przez Komisję Ogólną, projekt ostateczny zostaje przedstawiony do uchwalenia Komitetowi na posiedzeniu plenarnem.

O ile zostaje przez plenum Komitetu przyjęty, wydaje go się w postaci tablicy, jako normę polską, zaleconą do użytku powszechnego.

Budżet Polskiego Komitetu Normalizacyjnego w r. 1926 wynosił:

z sum rządowych . . . . Zł. 38.400
z sum wpłaconych przez polski przemysł „ 27.319
(do dnia 27. grudnia).

Kwoty powyższe są w porównaniu z budżetami Komitetów zagranicznych bardzo szczupłe, głównie z powodu zbyt skąpego popierania Komitetu przez przemysłowców, choć prace normalizacyjne leżą przedewszystkiem w interesie przemysłu.

Skąpe popieranie prac normalizacyjnych ujemnie wyróżnia przemysł polski od państw Zachodu.

Jest niezbędne, aby w Polsce zapanowało głębsze zrozumienie korzyści, płynących z normalizacji wyrobów przemysłowych i aby przemysł podjął obowiązek ponoszenia wydatków na prace normalizacyjne, jak to ma miejsce w państwach zachodu.

Bez tego poparcia prace normalizacyjne, przynoszące korzyść przedewszystkiem przemysłowi, nie będą mogły być rozwinięte pomimo wysiłków i ofiar licznych osób, przyjmujących udział w pracach Polskiego Komitetu Normalizacyjnego.

Prezydjum
Polskiego Komitetu Normalizacyjnego.

PRZEGLĄD USTAW I ROZPORZĄDZEŃ

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o kaucjach składanych w związku z umową o pracę (Dz. U. R. P. Nr. 46, poz. 409 r. 1927).

Na podstawie tego rozporządzenia pracodawca może żądać od pracownika złożenia kaucji jedynie na zabezpieczenie rzeczywistych szkód i strat, mogących wyniknąć z winy pracownika przy wykonywaniu pracy lub z powodu tej pracy. Powstała szkoda może być pokryta z kaucji tylko za zgodą pracownika zarówno co do zasady jak i wysokości odszkodowania. W braku porozumienia decyzja należy do sądu. Kaucja winna być złożoną w Banku Polskim albo w instytucji kredytowej państwowej lub samorządowej stosownie do umowy: w gotówce, w papierach wartościowych lub w innych wartościach i może być podjęta tylko za zgodą pracodawcy lub na podstawie orzeczenia sądowego. Wszystkie okoliczności dotyczące złożenia kaucji, pretensji, na których zabezpieczenie kaucja została złożoną, warunków podjęcia i t. p. winny być zaznaczone w księgach depozytowych oraz w kwicie depozytowym.

Postanowienia umów zawartych przez pracodawcę lub osobę działającą z nim w porozumieniu w związku z umową o pracę i dotyczące pożyczek, oddania przez pracownika na przechowanie lub użytkowanie jakichkolwiek wartości - są nieważne i karane; grzywną do 1000 zł. i aresztem do 2 tygodni. Takież kary dotyczą naruszenia innych przepisów rozporządzenia. Do orzekania powołane są sądy powiatowe (pokoju). Kaucje złożone w inny sposób przed wejściem w życie rozporządzenia t. j. przed dniem 28 maja 1927 roku winny być podjęte i ponownie złożone w sposób przez rozporządzenie przepisany w ciągu trzech miesięcy t. j. do dnia 28 sierpnia 1927 roku.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o ochronie rynku pracy (Dz. U. R. P. Nr. 54, poz. 741).

Na podstawie tego rozporządzenia Rada Ministrów może, na wniosek Ministra Pracy i Opieki Społecznej po stwierdzeniu stanu bezrobocia zarządzić w drodze rozporządzenia zastotowanie przepisów rozporządzenia o ochronie rynku pracy na obszarze całej Rzeczypospolitej lub na pewnych obszarach względnie w poszczególnych gałęziach pracy.

Przepisy te, ograniczają swobodę zatrudnienia cudzoziemców w sposób następujący:

Zatrudnienie pracowników, nie będących obywatelami Państwa Polskiego może nastąpić jedynie po uzyskaniu na to zezwolenia właściwej władzy (wojewoda, w Warszawie Komisarz Rządn). Zezwolenia wydawane będą zasadniczo na czas nie dłuższy niż na jeden rok, a w wyjątkowych wypadkach i na czas dłuższy Zezwolenia takie mogą być przedłużane po upływie roku na rok następny. Pracodawcy, zatrudniający pracowników cudzoziemców w chwili ogłoszenia odnośnego rozporządzenia Rady Ministrów mogą ich zatrudniać nadal bez uzyskania zezwolenia.

Każdy pracodawca obowiązany jest na żądanie władzy administracyjnej udzielić ścisłych informacyj o zatrudnianych pracownikach cudzoziemcach oraz zawiadomić właściwego wojewodę (Komisarza Rządu w Warszawie) o rozpoczęciu pracy lub terminowania przez cudzoziemca w ciągu 14 dni (pracodawcy, którzy zatrudniali cudzo-

ziemców już w chwili ogłoszenia odnośnego rozporządzenia Rady Ministrów w ciągu dni 30).

Za naruszenie przepisów rozporządzenia przewidziana jest grzywna od 100 do 10.000 zł. lub areszt do 6 tygodni. Do orzekania powołane są sądy powiatowe (pokoju).

Zastosowanie przepisów powyższego rozporządzenia w poszczególnych zakładach pracy zależne jest od przewidzianego w art. 1 rozporzadzenia Rady Ministrów, które dotychczas jeszcze się nie ukazało.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 15-go lipca 1927 w sprawie wymiarów cegły, używanej przy budowie.

Art. 1. Wyrób cegły palonej, przeznaczonej do wykonywania budynków, jest dozwolony tylko w wymiarach następujących: 27 centymetrów długości, 13 centymetrów szerokości i 6 centymetrów grubości. (Norma B. 302 Polskiego Komitetu Normalizacyjnego).

Wyrób cegły palonej, przeznaczonej do specjalnych celów oraz do eksportu, o wymiarach odmiennych, niż oznaczone w ustępie poprzednim, jest dopuszczalny za specjalnem pozwoleniem Ministra Robót Publicznych.

Art. 2. Cegła palona używana do wykonywania budynków, winna odpowiadać wymiarom, oznaczonym w ustępie pierwszym artykułu poprzedniego.

Art. 3. Winni wyrobu cegły palonej wbrew art. 1 ust. 1, lub bez specjalnego zezwolenia Ministra Robót Publicznych w myśl art. 1 ust. 2, ulegną karze do 1500 złotych lub aresztu do miesiąca.

Winni użycia cegły wbrew art. 2 ulegną karze grzywny do 300 złotych lub aresztu do tygodnia.

Władza wymierzająca karę oznaczy w orzeczeniu na wypadek nieściągalności grzywny, karę zastępczego aresztu na czas, nie przekraczający w wypadkach przewidzianych w ustępie pierwszym niniejszego artykułu — jednego miesiąca, w wypadkach zaś przewidzianych w ustępie drugim niniejszego artykułu — jednego tygodnia.

Art. 4. Do wymierzania kar, przewidzianych w rozporządzeniu niniejszem, powołane są władze administracyjne I instancji.

Art. 5. Ukarany orzeczeniem władzy administracyjnej może w ciągu 7 dni od dnia doręczenia orzeczenia wnieść na ręce tej władzy żądanie przekazania sprawy właściwemu sądowi powiatowemu (pokoju), który zastosuje przepisy postępowania, obowiązujące w pierwszej instancji sądowej.

Wyrok sądu okręgowego, wydany w II instancj jest prawomocny.

Na obszarze województw poznańskiego i pomorskiego stosuje się przepisy o wydawaniu policyjnych mandatów karnych.

Art. 6. Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrom Robót Publicznych, Spraw Wewnętrznych oraz Sprawiedliwości.

Art. 7. Rozporządzenie niniejsze obowiązuje na całym obszarze Rzeczypospolitej z wyjątkiem województwa śląskiego i wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1929 r., o ile dotyczy wyrobu cegły, zaś z dniem 1 stycznia 1930 r. o ile dotyczy używania cegły przy wykonywaniu budynków.

Z chwilą wejścia w życie niniejszego rozporządzenia, tracą moc obowiązującą dotychczas obowiązujące w poszczególnych dzielnicach Państwa przepisy o wymiarach cegły.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14-go lipca 1927 r. o inspekcji pracy. (W streszczeniu).

Inspekcja pracy podlega Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej a powołaną jest do wykonywania następujących czynności, a mianowicie podlegają jej wszelkie zakłady, w których stosowaną jest praca najemna. Inspekcja pracy obowiązaną i uprawnioną jest do nadzoru nad przestrzeganiem i wykonywaniem przepisów prawa o ochronie pracy, a w szczególności o ochronie życia, zdrowia i sił pracowników, o przestrzeganiu dobrych obyczajów w stosunkach pracy, o umowie o pracę, o zbiorowych umowach o pracę, o regulaminie pracy, o czasie pracy, o dniach świątecznych, o urlopach, o pracy młodocianych i umożliwianiu im kształcenia się ogólnego i zawodowego, o pracy kobiet, o przedstawicielstwie robotników i jego uprawnieniach, o pracy chałupniczej.

Inspekcja pracy poza uprawnieniami, jakie przysługują jej na podstawie ustawodawstwa polskiego, posiada w zakresie niniejszego rozporządzenia:

a) na obszarze m. st. Warszawy, województw: warszawskiego, lubelskiego, kieleckiego, łódzkiego, białostockiego, wileńskiego, nowogródzkiego, poleskiego i wołyńskiego względnie na poszczególnych terytorjach wskazanego obszaru, uprawnienia inspektorów fabrycznych, dozoru górniczego i inżynierów okręgowych, urzędów dla spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych oraz innych władz właściwych, oparte na przepisach:

rozdziału II ustawy o pracy w przemyśle (Zb. praw ces. ros. tom XI część II wydanie 1913 r.); art. 219—223, rozdziału III tejże ustawy;

rozdziału IV tejże ustawy w stosunku do nieszczęśliwych wypadków, zaszłych przed wprowadzeniem ustawy z dnia 30 stycznia 1924 roku (Dz. U. R, P. Nr. 16, poz. 148), oraz na innych przepisach obowiązującego dotychczas ustawodawstwa b. Królestwa Polskiego i b. cesarstwa rosyjskiego;

b) na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego i cieszyńskiej części województwa śląskiego względnie na poszczególnych terytorjach wskazanego obszaru, uprawnienia inspektorów przemysłowych, władz przemysłowych, władz górniczych i innych władz właściwych, oparte na przepisach;

części VI ordynacji przemysłowej w brzmieniu noweli z dnia 5 lutego 1907 (Dz. u. p. austr. Nr. 26) w związku z §§ 141 ust. 1, 142 ust. 1 i 143 ust. 1 tej ordynacji z wyjątkiem przepisów o uczniach przemysłowych;

c) na obszarze województw: poznańskiego, pomorskiego i górnośląskiej części województwa śląskiego względnie na poszczególnych terytorjach wskazanego obszaru, uprawnienia inspektorów przemysłowych, władz policyjnych, administracyjnych, górniczych i innych władz właściwych, oparte na przepisach:

tytułu VII ordynacji przemysłowej Rzeszy niemieckiej w brzmieniu noweli z dnia 27 grudnia 1911 r. (Dz. Ust. Rzeszy 1912 r., str. 139) z wyłączeniem przepisów, regulujących stosunki uczniów przemysłowych i tytuł majstra,

dekretu z dnia 23 grudnia 1918 r. o umowach zbiorowych, wydziałach robotniczych i pracowniczych oraz o rozjemstwie w zatargach pracy (Dz. Ust. Rzeszy niem., str. 1456),

ustawy o radach załogowych z dnia 4 lutego 1920 r. (Dz. ust. Rzeszy niem., str. 147), oraz na innych przepisach obowiązującego dotychczas ustawodawstwa pruskiego i niemieckiego.

Uprawnienia przysługujące inspekcji pracy, nie obejmują uprawnień do wydawania ogólnie obowiązujących rozporządzeń o zdrowiu, bezpieczeństwie, moralności i porządku w zakładach, jakie przysługiwały właściwym władzom.

Ponadto inspekcja pracy bierze udział wraz z innemi właściwemi władzami w czynnościach, które dotyczą pozwoleń na otwarcie lub przebudowę zakładów przemysłowych ze względu na higienę i bezpieczeństwo pracy;

wykonywa czynności, poruczone inspekcji pracy w ustawach ubezpieczenia społecznego i w innych ustawach z zakresu ustawodawstwa społecznego;

oskarża przed sądami powiatowemi (pokoju) obok innych organów oskarżenia publicznego w sprawach o przekroczenia przepisów o ochronie pracy;

*

współdziała ze stronami zainteresowanemi w celu zapobiegania zatargom pracy i przy załatwianiu tych zatargów;

zbiera dane, dotyczące warunków bytu i pracy zarówno pracowników, na których rozciąga się ustawodawstwo o ochronie pracy, jak i tych, których prawodawstwo to nie obejmuje.

Organami inspekcji pracy są obwodowi inspektorzy pracy, okręgowi inspektorzy pracy, specjalni inspektorzy pracy i Główny Inspektor Pracy, oraz podinspektorzy pracy, lekarze inspekcyjni i asystenci inspekcyjni, z właściwym zakresem działania pod naczelną władzą Ministra Pracy i Opieki Społecznej.

Inspektorami pracy mogą być osoby obojga płci z wyższem, a przedewszystkiem technicznem wykształceniem i praktyką zawodową, które odbyły roczną conajmniej praktykę w inspekcji pracy i złożyły egzamin przed komisją egzaminacyjną, powołaną przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej.

Inspektorowi pracy służy — za okazaniem urzędowej legitymacji — prawo wstępu o każdej porze dnia i nocy do wszystkich zakładów, podlegających inspekcji pracy, oraz do wszelkich zabudowań, w których zakład taki się mieści. Inspektor pracy ma prawo zwiedzać zakłady w towarzystwie ich kierownika lub bez niego.

Inspektorowi pracy służy również prawo wstępu do wszelkich urządzeń, należących do przedsiębiorstwa, a przeznaczonych dla pracowników (mieszkań, szpitali, schronisk, ochronek dla dzieci, żłóbków, szkół, zakładów kąpiełowych itp.); wstęp do mieszkania, zajmowanego przez pracownika, jest dozwolony tylko za jego zgodą.

Inspektor pracy ma prawo żądać zarówno od kierownika zakładu, jak i od wszystkich osób, które zakład zatrudnia lub zatrudniał, informacyj i dat statystycznych w sprawach, które wchodzą w zakres jego działalności; przesłuchiwanie tych osób przez inspektora pracy może odbywać się w formie protokolarnej.

Inspektor pracy ma prawo żądać okazania ksiąg, dokumentów, planów i rysunków, które dotyczą ochrony pracy, urządzeń technicznych i pozwoleń na otwarcie lub przebudowę zakładu, jak również dostarczenia mu próbek surowców i materjałów, używanych wytwarzanych lub powstających przy produkcji; przepis ten nie ma zastosowania do zakładów wojskowych i przedsiębiorstw produkujących wyłącznie dla wojska, o ile chodzi o stanowiące tajemnicę wojskową dane co do urządzeń i produkcji oraz rysunki, plany i dokumenty.

Inspektor pracy powinien wykonywać powyższe czynności w ten sposób, aby w miarę możności normalny bieg pracy nie był przerywany.

W razie potrzeby inspektor pracy może wzywać osoby zainteresowane do swego biura. W wezwaniu należy wskazać podstawę prawną i cel wezwania. Prawo wzywania do biura nie przysługuje inspektorom pracy w stosunku do tych kierowników zakładów państwowych, lub będących pod zarządem państwowym, których stosunek służbowy ma charakter publiczno-prawny.

Inspektorzy pracy i ich organa pomocnicze obowiązani są zarówno w czasie pozostawania na stanowisku służbowem, jak i po jego opuszczeniu, dochować ścisłej tajemnicy co do spraw, które stanowią tajemnicę techniczną lub handlową przedsiębiorstwa.

O ile obowiązki służbowe wymagają zakomunikowania władzom przemysłowym powyższych wiadomości, inspektorzy pracy powinni to uczynić jedynie w raportach poufnych.

W razie stwierdzenia, że w zakładzie nie są przestrzegane przepisy obowiązujące co do bezpieczeństwa życia, zdrowia lub moralności oraz wogóle przepisy o ochronie pracy, inspektor pracy sporządza protokół i wydaje zarządzenie celem usunięcia stwierdzonych uchybień; zarządzenie to wydaje w postaci nakazu na piśmie, skierowanego do kierownika zakładu.

Nakaz inspektora pracy może być zaskarżony.

W końcu zawiera rozporządzenie odpowiednie sankcje karne; przepisy o współdziałaniu z policją państwową, o stosunku do władz wojewódzkich i organów innych Ministerstw i utracie mocy obowiązującej przepisów dotychczasowych sprzecznych z rozporządzeniem niniejszem.

Rozporządzenie wchodzi w życie na całem terytorjum Rzeczypospolitej Polskiej z wyjątkiem województwa śląskiego w 6 miesięcy po ogłoszeniu, na obszarze zaś województwa śląskiego w 6 miesięcy po ogłoszeniu zgody Sejmu Śląskiego na niniejsze rozporządzenie.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 15 lipca 1927 r. o izbach przemysłowo-handlowych (w streszczeniu). Stałą reprezentację interesów gospodarczych przemysłu i handlu powierza się izbom przemysłowo-handlowym, organizowanym i działającym na podstawie niniejszego rozporządzenia i osobnych dla każdej izby statutów.

Pod pojęcie przemysłu i handlu w rozumieniu rozporządzenia niniejszego podpada także górnictwo oraz przedsiębiorstwa finansowe, przewozowe, ekspedycyjne, ubezpieczeniowe, komisowe i pośrednictwo handlowe, nie podpada natomiast rzemiosło.

(Celem stałej reprezentacji zawodowych interesów przemysłu rzemieślniczego ustanawia izby rzemieślnicze Rozp. Prez. Rpp. z 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowem Dz. U. R. P. Nr. 53 z 15 czerwca 1927 art. 168, „Budowniczy“ zeszyt Nr. 7—8 str. 19).

Do zakresu działania izb w granicach ich właściwości należy:

obradowanie i stawianie wniosków oraz udzielanie władzom na ich żądanie lub z własnej inicjatywy spostrzeżeń i wiadomości;

wyrażanie opinji o projektach ustaw i ważniejszych rozporządzeń, współdziałanie na żądanie władz przy ich opracowywaniu oraz przedstawianie Rządowi własnych tego rodzaju projektów, a w szczególności wyrażanie opinji i współdziałanie na żądanie władz przy opracowywaniu i zmianach ustawodawstwa przemysłowego i t. d.;

przyczynianie się do zaspokojenia potrzeb i ułatwienia warunków rozwoju życia gospodarczego, w szczególności tworzenie, utrzymywanie lub popieranie z zachowaniem przepisów ustawowych, odpowiednich instytucyj i urządzeń, jako to: instytutów badawczych i t. d.;

zakładanie, prowadzenie i popieranie we współpracy z władzami oświatowemi szkół zawodowych i dokształcających i t. d.;

proponowanie w wypadkach w których udział reprezentantów przemysłu i handlu przewidują odnośne ustawy lub rozporządzenia, kandydatów na stanowiska sędziów handlowych, członków komisyj podatkowych, zarządców ugodowych i przymusowych, nadzorców sądowych i t. p.;

wydawanie władzom opinij, zaświadczeń o istniejących zwyczajach handlowych, cenach i t. p.;

Celem umożliwienia izbom spełniania ich zadań właściwe władze rządowe będą udzielać im do zaopinjowania projekty ustaw przed wejściem ich na drogę obrad ustawodawczych oraz projekty ważniejszych rozporządzeń, jeżeli projekty te mają znaczenie dla dziedzin gospodarczych, reprezentowanych przez izbę, i jeżeli interes publiczny lub pilność sprawy nie stanie temu na przeszkodzie.

Wszystkie znajdujące się w okręgu izby stowarzyszenia i korporacje, działające w dziedzinach gospodarczych, reprezentowanych przez izbę, oraz przedsiębiorstwa i osoby, trudniące się przemysłem i handlem, obowiązane są udzielać izbie na jej żądanie informacyj, wykazów i posiadanych danych statystycznych, potrzebnych izbie do spełniania ich zadań.

Każda izba posiada osobny statut, którego pierwsza część zawiera regulamin wyborczy, druga — bliższe po-

stanowienia organizacyjne, wyraźnie zastrzeżone statutowi niniejszem rozporządzeniem, oraz inne nie stojące z niniejszem rozporządzeniem w sprzeczności.

Pierwszą część statutu wyda Minister Przemysłu i Handlu po zasięgnięciu opinji izb lub odpowiednich organizacyj społeczno-gospodarczych.

Drugą część statutu oraz zmiany obu części uchwala izba. Uchwały te podlegają zatwierdzeniu przez Ministra Przemysłu i Handlu.

W skład izby wchodzą radcowie z wyboru i radcowi mianowani przez Ministra Przemysłu i Handlu oraz mogą wchodzić radcowi kooptowani.

Wszyscy radcowie posiadają jednakowe prawa.

Liczbę radców z wyboru oznaczy statut, utrzymując ją w granicach od 30 do 80.

Radcowie z wyboru powoływani są każdorazowo:

1. w $^2/_5$ swej liczby przez ogół osób, którym przysługuje czynne prawo wyborcze w myśl postanowień poniżej,

2. w $^3/_5$ swej liczby przez zrzeszenia gospodarcze, wyznaczone w trybie przewidzianym poniżej.

Liczba radców z nominacji wynosi $^1/_{10}$ liczby radców z wyboru.

Liczba radców kooptowanych nie może przekraczać $^1/_{10}$ liczby radców z wyboru.

Czynne prawo wyborcze (prawo wybierania) posiadają, pod warunkiem opłacania państwowego podatku przemysłowego:

1. osoby bez różnicy płci, które w okręgu izby posiadają przedsiębiorstwo przemysłowe albo handlowe lub trudnią się zawodowo i w sposób samoistny przemysłem i handlem;

2. przedsiębiorstwa przemysłowe i handlowe, istniejące w okręgu izby jako, osoby prawne lub w innej dozwolonej prawem formie spółkowej, oraz tego rodzaju przedsiębiorstwa państwowe, samorządowe i korporacyj publicznych;

3. przedsiębiorstwa przemysłowe i handlowe wymienione w punktach 1. i 2. z siedzibą poza obrębem okręgu izby, posiadające jednak w okręgu izby filje.

Każda z osób wymienionych w punkcie 1, oraz przedsiębiorstw, wymienionych w punktach 2. i 3., posiadających w myśl ustępu pierwszego czynne prawo wyborcze, korzysta z jednego głosu, jeżeli, co się tyczy osób prawnych statut nie stanowi inaczej.

Wszyscy, wykonywający we własnem lub cudzem imieniu czynne prawo wyborcze, powinni mieć ukończonych 25 lat życia, posiadać własnowolność i obywatelstwo polskie.

Bierne prawo wyborcze (prawo wybieralności) przysługuje osobom, które ukończyły 30 rok życia i mają prawo wykonywania we własnem lub cudzem imieniu czynnego prawa wyborczego do izby.

Czynne i bierne prawo wyborcze nie przysługuje:

1. upadłym dłużnikom,

2. osobom, skazanym prawomocnie wyrokiem sądowym za przestępstwa, pociągające za sobą utratę prawa wybierania do Sejmu.

Pozbawienie czynnego i biernego prawa wyborczego rozciąga się na czas trwania upadłości lub na czas trwania utraty prawa wybierania do Sejmu.

Rozporządzenie zawiera szczegółowe postanowienia co do przeprowadzania wyborów, nominacji i kooptacji, utraty i zawieszenia praw radcowskich jakoteż i co do sposobu urzędowania izb, oraz postanowienia przejściowe wykonawcze.

Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej z wyjątkiem województwa śląskiego.

Wejście w życie rozporządzenia w województwie śląskiem zależy od uchwały Sejmu Śląskiego stosownie do art. 8 *a)* ustawy Konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920, zawierającej statut organiczny województwa śląskiego (Dz. U. R. P. Nr. 75, poz. 497), uzupełnionej ustawą Konstytucyjną z dnia 8 marca 1921 roku (Dz. U. R. P. Nr. 26, poz. 146).

Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 4 maja 1927 w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu w sprawie utworzenia w okręgach szkolnych krakowskim i lwowskim — komisyj egzaminacyjnych dla czeladników, którzy dla braku szkół zawodowych dokształcających w danej miejscowości, lub też wskutek bardzo ważnych, umotywowanych powodów, nie mogli uczęszczać do takich szkół, a posiadają świadectwo nauki w zawodzie, — mogą uzyskać pozwolenie na składanie egzaminów przed komisją egzaminacyjną szkolną, celem uzyskania świadectwa, zastępującego świadectwo odejścia ze szkoły uzupełniającej względnie świadectwo frekwentacji przewidziane w § 104 i w § 104 *d)* ust. przem. austr. (nowela z dnia 5 lutego 1907 r. Dz. u. p. austr. Nr. 26).

Podania o udzielenie zezwolenia na składanie takich egzaminów kandydaci mają wnosić pisemnie do kuratorjum okręgu szkolnego krakowskiego względnie lwowskiego.

Do podania zawierającego krótki i zwięzły życiorys kandydata, napisany własnoręcznie, należy dołączyć: 1. metrykę urodzenia, 2. świadectwo nauki w zawodzie, 3. dowód stwierdzający, że kandydat ukończył 18 lat życia i nie mógł uczęszczać do szkoły dokształcającej zawodowej — względnie jej ukończyć, 4. ewentualne świadectwa szkolne, 5. dwie fotografje z poświadczeniem tożsamości.

Na podstawie przedstawionego kuratorjum okręgu szkolnego podania, kuratorjum rozstrzyga o dopuszczeniu kandydata do egzaminu i zawiadamia o tem przewodniczącego komisji egzaminacyjnej, któremu przesyła podanie kandydata wraz z załącznikami.

Przewodniczący komisji egzaminacyjnej zawiadamia pisemnie kandydata o decyzji kuratorjum i ewentualnie o terminie egzaminu.

Ustanawia się komisje egzaminacyjne w Krakowie, Tarnowie i Nowym Sączu, względnie we Lwowie, Stanisławowie, Drohobyczu i Tarnopolu.

RUCH BUDOWLANY

Roboty zamierzone i rozpoczęte względnie prowadzone w dalszym ciągu.

Roboty publiczne w całym kraju:

Odbud. piętra na part. budynku dla szkoły w Grzybowie woj. Nowogródzkie, buduje: Komitet Państw. Ludowej szkoły Rolniczej (otwarcie ofert: 8 sierpnia 1927).

Budowa gmachu Urzędu Pośrednictwa Pracy w Lublinie, b. Okręg. Dyr. Robót Publicznych, Lublin, (otw. of. 16 sierpnia 1927).

Dom podoficerski w Ławicy pod Poznaniem, b. Zarząd Funduszu Kwaterunku Wojskowego, Warszawa, (otw. of. 11 sierpnia 1927).

Budowa domów dla oficerów i podoficerów w Nowo-Wilejce i Mołodecznie (Krasne, Helenów) b. Fundusz Kwaterunku Wojskow., Warszawa, (otw. of. 13 sierpnia 1927).

Budowa murowanej parowozowni na st. Białystok, b. Dyrekcja K. P. w Wilnie, (otw. of. 27 sierpnia 1927), oraz na st. Stołpce (otw. of. 29. sierpnia 1927).

Budowa wieży wodnej na stacji „Strumien", b. Dyrekcja K. P. w Katowicach, (otw. of. 24 sierpnia 1927).

Budowa dwóch domów oficerskich i podoficerskich w Chełmie Lubelskim, b. Fundusz Kwat. Wojskowego, Warszawa, (otw. of. 17 sierpnia 1927).

Budowa betonowego podjazdu 6.(0 m. św. w Km. II. $^2/_3$ kolei Warszowice—Chybie, b. Dyr. K. P. w Katowicach, (otw. of. 25 sierpnia 1927).

Dokończenie budowy domów podoficerskich na lotnisku w Rakowicach pod Krakowem, b. Fundusz Kwat. Wojskowego, Warszawa, (otw. of. 23 sierpnia 1927).

Budowa kilkunastu budynków administracyjnych wraz z budynkami gospodarczymi na terenie Dyrekcji Lasów Państw. we Lwowie. (otw. of. 29 sierpnia 1927).

Budowa domów mieszkalnych w Nowo-Wilejce, w Mołodecznie (Krasne Helenów) w Włodzimierzu Wołyńskim, w Kaliszu, buduje Fundusz Kwaterunku Wojskowego, Warszawa, Żolibórz Śmiała 31, (otw. of. 27 sierpnia 1927).

Budowa dwóch domów urzędniczych w Katowicach przy ul. Reymonta i Ligonia, buduje Śląski Urząd Wojewódzki, (otw. of. 31 sierpnia 1927).

I serja robót, czyli murów, stropów i dachów gmachu Starostwa w Sierpcu, bud. Okręgowa Dyr. Robót Publ. Województwa Warszawskiego, Oddział Architektoniczno Budowlany, Aleje Ujazdowskie 5, (otw. of. 1 września 1927).

Budowa koszar w Budstawiu dla K. O. O., bud. Dtwo I Baonu K. O. P. w Budstawiu, (otw. of. 27 sierpnia 1927).

Roboty prywatne: Lwów-Miasto:

Nadbudowa I p. w oficynach, Kazimierzowska 35, Markus Mores; nadbudowa domu parterow., Sadownicka 46, Michał Lehnart; budowa III p. domu, Okólskiego 5, Jan i Anna Gruc; budowa domu parter. lk. 3450/3, Na Bogdanówce, Mojżesz Riengel; budowa realności, Bogdanówka 84, Jan i Zofja Lesiów; budowa garażu, Kochanowskiego 72, Zygmunt Schmucker; budowa domu parter., Na Bogdanówce, Jan i Marja Hulacaj; budowa pracowni płyt, ul. Marcina 22, Oskar Woll; budowa IV p. domu, Łozińskiego 2, Flora i Karol Feiles; budowa domu parterow. ul. Grochowska, Stanisław Tiupa; budowa warstatu ślusar. Tkacka 31, Marcin Bober; nadbudowa III p. w real. 97197/27 Kołłątaja 5, Michał Mass; budowa II p. domu, 29 Listopada, Anna i Franciszek Bomersbach; budowa domu part. Wulka panieńska, Marcin i Justjan Kobur (Hobuz); budowa domu parter., Zamkowa, Gabrjela Chodorowicz; budowa I p. oficyny, Kętrzyńskiego 6; budowa domu part., Kulparków, Karol Władyczka; budowa domu part. 101423/27 Na Bogdanówce, Grzegorz Biłyk; budowa domu parter. Jadwiga Behm; budowa domu parter. 102049,27, Świętokrzyska 33, Antoni Warchelohn; budowa domu parter., Szkarpowa 5, Wolf Astmann; nadbudowa II p. real., św. Teresy, Zakład naukowy im. św. Teresy SS. Opatrzności; budowa I p. domu, ul. Bolesława Chrobrego, Michał i Helena Tesla; budowa I p. domu, Paulinów, Michał Halczak; budowa magazynu, Panieńska 23, S. Hammer; nadbudowa II p., Balonowa 8, Genia Wallach; budowa domu parter., Na Bogdanówce, Zygmunt Karawan; bud. stajni 103743/27, Władysław Landy; dobudowa i nadbudowa oficyn w real Listopada 56, Antoni Barszczewski; budowa domu 103951/27 Kochanowskiego, Walerja Pirkel; budowa I p domu, Na Bogdanówce, Jan i Zofja Lesiów; budowa domu parter, Tkacka, Marja Waluszewska; budowa I p. warstatu, Boczna Żródlanej, Sima Dickes i Sonia Hering; budowa I p. domu Białohorska 74, Paweł Skublicki; budowa domu parter., Boczna Bogdanówka, Józef i Marja Górecki; budowa magazynu, Janowska 115, E. M. Jedlin; nadbudowa II p., Dwernickiego 42, Juljan Rużycki; nadbudowa III p., Lwowskich Dzieci 38; budowa budynku kancelaryj. za rogatką Stryjską „Pogoń", Lwowski klub sport. „Pogoń"; budowa doma parter., Boczna Kulparkowska, Eljasz Wolanik i Wojciech Tuziak; budowa garażu, Bogdanówka 26, Marja Cencora; nadbudowa III p., Bernsteina 3, Jakób Kofler; budowa domu czynszow. III p. Stryjska, Zakład pensyjny dla funkcjonar.; nadbudowa III p., Kr. Jadwigi 4, Pow. Kasa Chorych we Lwowie.

Przetargi i konkursy.

Magistrat miasta Bydgoszczy ogłasza konkurs architektoniczny na projekt szpitala miejskiego w Bydgoszczy. Termin nadsyłania prac 15 września 1927.

X Okręg. Szefostwo Budownictwa w Przemyślu ogłasza przetarg ofertowy na nadbudowę stajni i wykonanie stropów żel.-bet. w 3 p. p. Jarosław, (otwarcie ofert 5 września 1927).

Urząd Wojewódzki, Okręgowa Dyrekcja Robót Publicznych w Tarnopolu, ogłasza publiczny przetarg na roboty budowlane i rzemieślnicze przy wykończeniu pomieszczeń dla Korpusu Ochrony Pogranicza na odcinkach XII Skałackim, XIII Kopyczynieckim, XIV Barszczowskim oraz na roboty studniarskie i instalacje gromochronów dla tychże objektów, (otwarcie ofert 8 września 1927).

Zarząd Stowarzyszenia „Osada" własnych Oficerów Marynarki Wojennej zamierza oddać w drodze nieograniczonego przetargu budowę 10 willi na terenach własnych w Gdyni. Otwarcie ofert 5 września 1927 w biurze Kierownictwa Rejonu inżynierji W. M. w Gdyni, Szosa Gdańska

Komitet remontu Zamku Radzyńskiego ogłasza przetarg na roboty ziemne, murarskie, blacharskie, dekarskie, ciesielskie i stolarskie, (otwarcie ofert 5 września 1927 r. w Starostwie, Radzyń Podlaski).

Państwowy Urząd Budownictwa Naziemnego w Wejherowie, ul. 3 Maja 4 a, ogłasza publiczny przetarg ofertowy na budowę Państwowego Instytutu Meteorologicznego w Gdyni. (Termin składania ofert 15 września 1927).

KRONIKA.

Prywatny ruch budowlany we Lwowie za pierwszy kwartał 1927 roku w cyfrach:

Konsensy udzielone na użytkowanie: Nowych domów 13, budynków gospodarczych 7, przebudowy całych budynków 2, nasadzania piętra 5, razem 27, w tem: domów parterowych 9, I-piętrowych 11, II-piętrowych 4, III-piętrowych 3, ogólna ilość mieszkań 83, pokoi 219, przedpokoi 75, kuchni 83.

Konsensy na budowę: Nowych domów 37, na adaptacje, rekonstrukcje etc. 17, na budowę kanałów 9.

Międzynarodowy Kongres naukowej organizacji pracy w Rzymie. Po tego rodzaju kongresach w Pradze (1924) i w Brukseli (1925) odbędzie się następny w Rzymie w czasie od 5—8 września 1927. Na porządku dziennym organizacja przemysłu i rolnictwa, organizacja pracy w publicznych przedsiębiorstwach (użyteczności powszechnej) i w gospodarstwie domowem. Zgłoszenia uczestnictwa przyjmuje Komitet Kongresu, Rzym, Enies, „Piazza Venezia". Delegacja polska zgłosiła szereg referatów. Delegatem ministerstwa oświaty i politechniki lwowskiej będzie prof. E. Hauswald, który już przed dwudziestu laty prowadził wykłady i ćwiczenia naukowej administracji. — Program Zjazdu obejmuje obok uroczystości wstępnych w Kapitolu i kilku przyjęć urzędowych, obrady w selekcjach: *a)* zasad ogólnych i teoretycznych, *b)* administracji przemysłowej i handlowej, *c)* administracji rolniczej, *d)* administracji państw, *e)* gospodarstwa domowego. Wobec wyjątkowo trudnych stosunków gospodarczych i społecznych obecnej doby, sprawa doskonalenia metod organizacji pracy ma także dla naszego życia gospodarczego wielkie znaczenie, to też liczny udział naszych sfer przemysłowych, mogących się zapoznać z postępami, osiągniętemi na całym świecie i nam przynieść może wiele korzyści.

Po ukończeniu narad Kongresu dnia 8 września nastąpi zwiedzenie najlepiej urządzonych zakładów przemysłowych w Genui, Turynie i Medjolanie.

Powszechna wystawa krajowa w roku 1929. Rząd Rzeczypospolitej dekretem Pana Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 5-go stycznia 1927 r. udzielił swej zgody na urzą-

dzenie w Poznaniu w roku 1929 Powszechnej Wystawy Krajowej, ku upamiętnieniu dziesiątej rocznicy odzyskania niepodległości państwowej.

Zadanie zorganizowania Wystawy przypadło w udziale stolicy ziem zachodnich Poznaniowi, ponieważ tenże z wszystkich miast polskich posiada najlepsze ku temu warunki.

Powszechna Wystawa Krajowa trwać będzie od 1-go czerwca do 1-go października i obejmie wszystkie dziedziny wytwórczości kulturalnej i gospodarczej. Wezmą w niej udział kraj macierzysty, z rządem na czele, i emigracja, która przedstawi obrazowo swój stan posiadania kulturalny, gospodarczy i polityczny.

Przewidziane są cztery zasadnicze działy Wystawy: 1) kultury, 2) gospodarstwa narodowego, 3) opieki społecznej, higjeny, wychowania fizycznego i sportów, oraz 4) emigracji. Działy rozpadają się na grupy, grupy na klasy. Grup będzie około 40, klas około 200.

Jakie są cele Wystawy?

Ma ona pokazać swoim i obcym rozwój kultury polskiej i znaczenie gospodarcze kraju naszego, ma wpłynąć dodatnio na konsumcję wewnętrzną i wywóz zagraniczny, na udoskonalenie metod pracy i stosowanie nowoczesnej techniki w przemyśle krajowym, ma zbliżyć emigrację naszą do macierzy i naodwrót, ma się stać potężnym środkiem propagandy państwowej w kraju i daleko poza jego granicami.

Powszechna Wystawa Krajowa, jako zbiorowe dzieło zjednoczonych ziem polskich, obejmie swą organizacją całą Polskę, od zachodu do wschodu, od Bałtyku po Karpaty. Dla zrealizowania przedsięwzięcia założone zostało towarzystwo o osobowości prawnej pod nazwą: „Powszechna Wystawa Krajowa w roku 1929 T. Z.".

BIBLJOGRAFJA.

Polska ustawa przemysłowa z objaśnieniami, zebrał i opracował August Dobiecki dyrektor dep. Min. Przem. i Handlu z współudziałem Romana Ślaskiego, radcy Ministerstwa Przem. i Handlu. Zawiera oprócz tekstu ustawy szczegółowo objaśnionego, genezę i charakterystykę nowej ustawy, porównanie jej z dzielnicowemi ustawami przemysłowemi i dodatek zawierający: umowy handlowe z innemi państwami, wyciąg przepisów skarbowych, przepisy o nadzorze nad kotłami parowemi, przepisy sanitarne dla poszczególnych rodzajów przemysłu, przepisy probiercze, przepisy o zatrudnianiu inwalidów, niektóre przepisy naftowe. Krajowy Instytut Wydawniczy w Poznaniu, ul. Pocztowa 7 a.

NADESŁANE.

Cennik materjałów budowlanych

w złotych

z 1 września 1927 roku.

O ile nie jest podane wyraźnie inaczej a mianowicie: na budowie (w skróceniu = n. b.), loco stacja załadowcza (w skróceniu = l. st. z.) — natenczas rozumieć należy ceny podane jako loco skład (fabryki)!

A. Do robót murarskich:

Cegła palona ręczna i maszynowa za 1000 szt. 63·— n. b. 78·—, *dtto* dęta za 1000 szt. 97·—, n. b. 120·—, *dtto* szamotowa krajowa za jedną sztukę - ·45, n. b. —·48. *Piasek* żółty za 1 m^3 n. b. 5·50, *dtto* biały 7·—, *dtto* rzeczny prowincj. 22·—. *Wapno* palone za 1000 *kg* 32·—, n. b. 42·—, *dtto* gaszone 1 m^3 30· . *Gips* murarski za 1000 *kg* 45·— n. b. 66·50, *dtto* sztukatorski za 100 *kg* 6·50, n. b. 7·70. *Gipsowe dyle* za 1 m^2 4·80 (¹)—5·—. *Szuter* tłuczony za 1 m^3 16·—. *Maty* trzcinowe sufitowe za 1 m^2 —·11, n. b. —·15. *Płyty* korkogipsowe (loco m. Lwów) za 1 m^2 6·10, *dtto* posadzkowe kamionkowe (loco m. Lwów) 1 m^2 19·50, *dtto* 2-kolorowe 1 m^2 21·—(²), *dtto* ścienne glazurowane Hardtmuth za 1 m^2 30·-. *Kamień* łamany, l. st. z. za 10.000 *kg* 46—56·—. *Ścianki* korkogipsowe lane, n. b. za 1 m^2 6·80.

B. Do robót betonowych:

Cement w beczkach za 200 *kg* 21·60, n. b. 22·20, *dtto* w workach za 100 *kg* 9·75. *Szuter* rzeczny sztychówka za 1 m^3 n. b. 19·—. *Żwir* raz rafowany 1 m^3 4·50 (l. st. z.), n. b. 21·—, *dtto* 2 razy rafowany za 1 m^3 6·—, n. b. 22·—, *dtto* wysiewki sztychówka za 1 m^3 4·50, n. b. 21· . *Stopień* betonowy bez osadzenia 1 *mb.* 16·—, *dtto* terrazowy bez osadzenia za 1 *mb.* 20·—. *Posadzki* terrazowe poziome za 1 m^2 12·— (³), *dtto* pionowe za 1 m^2 24·—. *Krawężnik* betonowy $^{18}/_{25}$ za 1 *mb.* 4·60. *Rury* betonowe za szt.: 15: 2·70, 20: 3·25, 30: 6·—, 40: 9·10, 50: 11·50, 60: 17·—. *Marmurek* do terraza za 100 *kg* 20·—. *Posadzka* ksylolitowa za 1 m^2 9·50. *Chodnik* z płyt betonowych i krawężników kompl. wykonany za 1 m^2 10·50. *Krawężniki* 25 *cm* wysokie za 1 *mb.* 5·—. *Płyty* chodnikowe za 1 m^2 6·50.

¹) Loco Lwów. — ²) Czeskie białe 24·— zł.

C. Do robót kamieniarskich:

Cokołowy kamień (tarnop) za 1 m^2 30·—, n. b. 35·—. *Stopień* blokowy za 1 *mb.* 25·—, n. b. 27·—, *dtto* profilowany za 1 *mb* 33·—, n. b. 35·—, *dtto* podcięty prof. za 1 *mb* 36·—, n. b. 42·—. *Krawężnik* kam. za 1 *mb* 24·—, n. b. 25·—. Obrob. kam. z prof. za 1 m^3 650·—

D. Do robót ciesielskich:

(ceny za 1 m^3 wzgl. 1 m^2 w detajlicznej sprzedaży franco skład).

Belki cios. do stropów (sosn. do 6 *m*) 90·-, *dtto* rżnięte do stropów (sosn. od 3—6 *m*) 120·-. *Drzewo* dach. cios. krótkie (sosn.) 65·—, *dtto* rżnięte (krótkie sosn.) 110·—, *dtto* cios. (długie sosn.) 86·—, *dtto* rżnięte (długie sosn.) 150·—. *Okrąglaki* cienkie 50·—, *dtto* (londyny) od 8 *m* 70·—. *Deski* sosnowe 20 i 26 $^m/_m$ 105·—, *dtto* 33, 40 i 52 $^m/_m$ 115·—,

³) Podkład 6·00.

dtto jodłowe 13 m/m 120·—, *dtto* 20 m/m 105·—, *dtto* 26, 33, 40 i 52 m/m 95·—, *dtto* podł. sosnowe 26, 33 i 40 m/m 5·—, *dtto* podł. jodłowe 26, 33 i 40 m/m 4·75. *Łaty* $^{33}/_{50}$ i $^{40}/_{50}$ 120·—.

E. Do robót blacharskich:

Blacha pocynow. Nr. 10 (loco Lwów) 100 *kg* 115·—, *dtto* Nr. 11 116·—, *dtto* cynkowa Nr. 12 (komplet. wyk.) 1 m^2 n. b. 12·50, *dtto* czarna 100 *kg* 97·—.

F. Do robót pokrywowych:

Dachówki betonowe 1000 *szt.* 125·—, n. b. 130·—, *dtto* kolorowe (wyr. Kołom.) 150·—, n. b 178·—, *dtto* palone ciągn. (wyr. Wilczek) 130·—, n. b. 150·—, *dtto* palone dwufelcowe (wyr. Lwów) 130·—, n. b. 150·—. *Karpiówki* 1000 *szt.* palone 99·—, n. b. 119·—. *Gąsior* palony jedna szt. —·70, n. b. —·75. *Płyty* eternit. $^{40}/_{40}$ 1 m^2 n. b. 6·—. *Papa* dachowa Nr. 90 (10 *m*) 1 *rul.* 8·25, *dtto* Nr. 100 7·50, *dtto* Nr. 120 6·50, *dtto* Nr. 150 5·50.

G. Do robót stolarskich:

Deski jodłowe i sosnowe I. kl. 1 m^3 n. b. 150·—, *dtto* świerkowe I kl. 1 m^3 n. b. 170·—, *dtto* dębowe I kl. 1 m^3 n. b. 225·—, *dtto* dębowe II kl. 1 m^3 n. b. 180·—, *dtto* dębowe III kl. 1 m^3 n. b. 120·—. *Brusy* jodłowe, sosnowe i świerkowe 1 m^3 n. b. 150·—. *Klej* (loco Lwów) 1 *kg* 2·60, n. b. 5·—. *Listwy* przyścienne 1 *mb* n. b. 0·45. *Deszczułki* dębowe I kl. 1 m^2 n. b. 9·50, *dtto* II kl. n. b. 8·—. *Okno* podw. 8-mio skrzydł. z futr. zamykane do wewnątrz na budynku z dopasow. mierzone w św. futryny 1 m^2 n. b. 38·— do 40·—. *Drzwi* kompl. 2 lub 1 skrzydł. dopas. na bud. mierzone w św. futryny 1 m^2 n. b. 38·— *Szpalet* wykonany j. w. 1 m^2 n. b. 30·—.

H. Do okucia okien i drzwi.

Zatrzask wiatrowy 1 szt. —·40. *Haczek* wiatrowy 25 *cm* 1 szt. —·12. *Guzik* ochronny mosiężny 1 szt. —·70. *Zakrętka* z konikiem gałka mosiężna 1 szt. —.36, *dtto* gałka żelazna —.22, *dtto* językowa półoliwka mos. 1 szt. 1·30, *dtto* kociagłówka oliwka mos. 1 szt. 2·20. *Paskwil* oliwka mos. 1 szt. 3·60. *Zamek* wpuszczany 1 szt. 3·50, *dtto* skrzynkowy średni 1 szt. 4·—, *dtto* zatrzaskowy 1 szt. 2·80—3·—. *Listwa* deszczowa 1 *kg* —·74. *Zawiasy* Bommery Nr. 40 para 27·—, *dtto* pasowe 1 *kg* 1·10, *dtto* francuskie 1 szt. Nr. 10 —·22, Nr. 13 —·31, Nr. 16 —·62, Nr. 20 1·35. *Narożniki.* 100 szt. Nr. 3 3·75, Nr. 4 4·30, Nr. 5 4·60. *Zasówki* do okien gałka mosiężna para 1·60, *dtto* gałka żelazna 1·45. *Zasuwy* do drzwi wpuszczane para 1·70, *dtto* do bram wpuszczane para 2·50—5·50, *dtto* do drzwi na wierzch para 1·80—2·—. *Klamki* żelazne z szyldami para 1·70—3·50, *dtto* mosiężne z szyldami para 3·70—5·—.

I. Do robót szklarskich:

Szyby za 1 m^2 do okien grubości $^{4}/_{4}$ tj. około 2 m/m, w oryginalnych skrzyniach 4·45, *dtto* j. w. przy odbiorze pojedynczych szyb w miarę zapasów 5·35, *dtto* grubości $^{6}/_{4}$ tj. około 3 m/m w oryginalnych skrzyniach 8·—, *dtto* j. w. przy odbiorze pojedynczych szyb w miarę zapasów 9·60, *dtto* ornamentowe i katedralne białe oraz prążkowane 11·25, *dtto* j. w. kolorowe 13·25, *dtto* matowe 14·—. *Kit* pokostowy 1 *kg* 1·10, *dtto* miniowy 1 *kg* 1·50. Za cięcie szyb nieprostokątnych i prostokątnych liczy się odpowiednio do ryzyka i pracy.

a) Kwadraturę szkła oblicza się według norm fabrycznych tj. w parzystych centymetrach, *b)* przy oszkleniach okien nowych, wymiar w świetle futryny, *c)* przy oszkleniach okien starych, miara we felcu z doliczeniem 25% za odcinki, *d)* przy szybach nieprostokątnych podług największej powierzchni. *Oszklenia* tj. robocizna z dodaniem kitu i gwoździ w warsztacie własnym 1·80, *dtto* j. w. poza obrębem warsztatu 2·50. Uwaga: O ile strona dostarcza swoje własne szkło, to *oszklenie* oblicza się jak wyżej, jednak robotę wykonuje się bez gwarancji za szkło. Przy oszkleniach konstrukcji dachowej i okien żelaznych, oraz robotach wykonywanych na drabinie, jak również szyb lustrowych do portali, koszta robocizny podwyższają się odpowiednio do rodzaju i trudności wykonania tychże.

J. Do robót zduńskich:

Kafle kolorowe ciemne czeskie 1 szt. 2·70, *dtto* j. w. krajowe —·95, *dtto* kolorowe jasne czeskie 1 szt. 2·70, *dtto* j. w. krajowe 1·15, *dtto* białe 1 szt. 3·20. *Materjał z robocizną* na budowie kafle krajowe jasne 2·25, ciemne 1·90, *dtto* czeskie 3·50, *dtto* białe 4·—. *Dzwiczki* poniklowane garn. 1 szt. 16·—. *Kociołek* biały z miedz. licem 1 szt. 25·50. *Ruszt* 1 *kg* —·50.

K. Do okucia kuchen i pieców:

Płyty kuchenne 100 *kg* 60·—. *Pieczarnik* zwykły 1 szt. 6·50, *dtto* lepszy 1 szt. od 12·— do 18·—. *Kociołek* z blachy pocynk. 1 szt. 14·—. *Futerał* 1 szt. od 4·— do 8·—. *Opaska* kuchenna kuta 1 szt. 13·90, *dtto* prasowana 1 szt. 6·—. *Lufcik* kuchenny prasowany 1 szt. —·70. *Ruszt* lany $^{15}/_{21}$ 1 szt. 1·20. *Rura dymowa* 1 szt. 1·30, *dtto* z kolankiem i kluczem 1 szt. 3·50, *Wentylator* żaluzjowy 15×15 1 szt. 2·50, *dtto* 15×25 3·50, *dtto* 30×30 8·—. *Drzwiczki* blaszane kuchenne 1 szt. 3·50, *dtto* hermetyczne czarne garnitur 6·—, *dtto* poniklowane garnitur 15·—, *dtto* wyciorowe pojedyncze 1 szt. 2·—, *dtto* wyciorowe podwójne 1 szt. 2·50.

L. Materjały żelazne (ceny za 100 *kg*).

Blacha pocynkowana 112·— do 118·—, *dtto* żelazna 88·— do 95·—. *Dźwigary* 45·—. *Żelazo* sztabowe 44·— (cena zasadnicza), *dtto* okrągłe ponad 13 m/m średn. 49·50, poniżej 13 m/m śred. 59·—, *dtto* fasonow. do okien 61·60. *Walcówka* w buntach 54·— (cena zasadnicza). *Kątówka* 44·— (cena zas.). *Drut* palony 75·— do 90·—. *Gwoździe* zwykłe 68·—, *dtto* sufitowe 170·—, *dtto* papowe 130·—.

M. Materjały do różnych robót:

Papa izolacyjna 1 m^2 2·50. *Asfalt* sztuczny (netto) 100 *kg* 15·—, *dtto* naturalny 24·50, *Ter* gazowy 1 *kg* —·45, *Karbolineum* 1 *kg* —·45. *Gudron* naturalny „Trynidat“ 100 *kg* 72·50, *dtto* sztuczny 100 *kg* 36·—. *Płyty* izol. do fudamentów 5 m/m 1 m^2 1·80 [1]).

Cennik płac godzinowych

ustalonych z ważnością od dnia 22 sierpnia 1927 roku:

Płace godzinowe:

Murarz lub cieśla ukwalifikowany .	maximum	1·50 zł.
„ „ „ „ . .	minimum	1·10 „
Pomocnik	maximum	0·75 „
„	minimum	0·55 „
Kobieta lub chłopak		0·45 „

W przyszłości regulowanie cennika odbywać się będzie raz na miesiąc na podstawie komunikatów Komisji do badania zmian kosztów utrzymania Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie.

[1]) Firma „Terropapa“, Borysław.

Wydawca: Stowarzyszenie przemysłowe budowniczych we Lwowie. Odpowiedzialny redaktor: Dr. Juljusz Stachy.

Pierwsza Związkowa Drukarnia we Lwowie, ul. Lindego l. 4.

Zwrot

Lwów

ADRESY:

„Dombud“, dostawa materjałów budowlanych, Lwów, ul. Ogrodnicka 20.

Eck Isser, skład drzewa materjałowego, Lwów, ul. Jakóba Hermana 20 (róg Wybranowskiego 4).

„Glińsko“, wyroby kafli piecowych i kuchennych, Lwów, ul. Zielona 7.

Bracia Kirschbaum, dostawa materjałów budowlanych, Lwów, Legionów 29, Tel. 36-47.

Lustman Pinkas, składy drzewa budowlanego, Lwów, ul. Gródecka 37, tel. 13-32 i 38-08.

Bracia Mund, materjały budowlane, Lwów, ul. Sykstuska 23, telefon 5-78.

Rodakowski Zygmunt, instalacje wodociągowe, Lwów, ul. Gołąba 15, tel. 7-02.

Sołtys Bronisław, artysta-rzeźbiarz, Lwów, Zamarstynów, Niecała 1.

NADESŁANE.

Fabryka drzwiczek hermetycznych i zakłady mechaniczne **Piotr Ławacz i Synowie**, Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Końskich, Województwo Kieleckie, telefon 45. Adres dla depesz: „Ławacz Końskie“. Oddziały: w Warszawie, Daniłowiczowska 2 front lub Senatorska 40, Telefon Nr. 202-54, w Łodzi, ul. Sienkiewicza 30. Pierwsze i najtańsze źródło.

Wydawca: Stowarzyszenie przemysłowe budowniczych we Lwowie. Odpowiedzialny redaktor: Dr. Juljusz Stachy.

Pierwsza Związkowa Drukarnia we Lwowie, ul. Lindego l. 4.